

ΕΚΚΛΕΚΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ

Η ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΚΕΙΝΟ που έκανε τη δύναμη της Φουράς του Μεσολογγίου ν' άντεχει στον όχτρο και παράδοση να μη συνλογηθεί, μ' όλα της τα βασάνια, εκείνο που φύλαξε την δύναμή σ' όλο της πολιορκίας το μαζού διάστημα, πρώτα μοναδικό για το χαρακτήρα του ελληνικού, ήταν οι χιλιάδες τα γυναικόπαιδα, που είχαν κλειστεί κι' αυτά μαζί με τη Φουρά.

Όλο το στρατιωτικό που είχε συντρίξει εκεί πριν άρχισι η πολιορκία, σά μισθοφόροι που ήταν όλοι τους, συντηρούσαν τα σπία τους με το λ ο υ ρ φ ε (μισθό) και με τ ά γ ε μ ε κ λ ι κ α ι (ταίφρεσι) που παίρναν από την καθόνηση, χωρίς να λογαριάζοντε τα τρυφά που δίνει πάντα η νύξη, είτε η ανάγκη ή άδειατος. Κάθε λοιπόν πολεμιστής, που βρέθηκε στο Μεσολόγγι, είχε σέρει και γυναίκα εκεί και μάννα και παιδιά, πριν κλεισι της πολιορκίας ό γαλάς τρυφών τους. Ήταν ύστερα και τών ντόπιων ό οικογενείες εκεί, μαζί κλεισμένες με τούς άλλους.

Μπορούσαν ίσως ό άντρες, όσο ήταν καιρός, να στείλουν έξω τ' άδειατα, μα πού; Όσο ήταν ή ίδια σιφωρά, κι' αν ή καθόνηση δέν κατάφερε να στέλνι άριστες τρυφές, τώρα που είχε ίσως άναρχη της Φουράς, πώς θαίρισε τών τρυφών να διατηρήσι χωριστά και τά γυναικόπαιδα; Παρά να πεθάνουνε, λοιπόν, έτσι χωρισμένες από τούς δικούς τους, ό γυναίκες και τά παιδιά ζητήσανε τη χάρη να χωθούν δίλω μαζί. Ή τήχη τών άδειατών ήτανε λοιπόν από τούς λόγους ένας, όχι ό περί μισθός, που χαλάνοντε της Φουράς, την αντίσταση και την απόφαση της στο θάνατο. Ήταν όμως και ή άδειατος της αυτή, τά τόσα γυναικόπαιδα, που θάβανε περί άνωτομό το τέλος της πολιορκίας και θάβανε χορηγούντι την καταστροφή.

Έβρισκε όμως ή έστρατη σιφωρή, που έβρισκε να διώξοντε τά γυναικόπαιδα, μ' όλο το σπαρταριό τους. Φτάνοντας ό Μισοίλης δήλωσε οητά πως ή καθόνηση δέ μπορούσε πεία να στέλνι τόσα τρυφά αναρχία για τη Φουρά και για τών άπολο πληθύνω μαζί. Στείλανε λοιπόν τά γυναικόπαιδα στον Κάλαιο και στή Έρτάνηνη τρυφών. Και Ξαλαρωθήκε έτσι ή Φουρά ός που έβρισκε ό χειμώνας, κι' ό νικημένος Κιοιταζής τραβήχτηκε στο άσχημονό τον στρατόπεδο και περιέριε τόν Ίντασιήν. Ό πολεμιστής λαός Ξαλαρωθήκε. Έβγανε κι' έκανε τών περιπατά τον γήφυρα στα Τοίφρια προχώρα, άδεια και ορημασμένα.

Άκούσανε τά γυναικόπαιδα τούτο το τρυφά χαρτί, και τρυφάνε κοιτάσια στο Μεσολόγγι. Λαχταρούσε, αλήθεια, κι' ό βασανισμένος πολεμιστής να χωρή στήν άρχαία τών τών κάθε άγαπημένου του. Γι' αυτό και με το φράσιμα τού Ίντασιήν, με το δεύτερο κλεισίμο τού Μεσολογγίου τά γυναικόπαιδα βρεθήκανε κι' αυτά κλεισμένα για καλά στο Μεσολόγγι, και για πάντα... Τότε άρχισαν τά χειρότερα. Δέν άρχισε ή Φουρά να βάνη με το νού της έξοδο, και να προβλήτη τη θυσία του άμαχου πληθυσμού μαζί με το χαιμό τών άλλων, άμα θά είχε σωθή και το τελευταίο σπειρι καλιτοκοσιό, και δέ θά περιόσσε πίστες πεία, μήτε για παρηγοριά τού άδωστον είτε τού γερού, τού ήρωα στρατηγού ή τού άπολο στρατιώτη, τέλος τού τρυφειού παιδιού ή τού γέροντ τού παρτάτου.

Άπό τά ζώα άρχισανε να τρώνε πρώτα τ' άλλα. Φυλάξαν όμως τά λίγα τών αλογονιών. Άφού όμως σόθηκε το καλιτωλά, τή να τά κάνουνε κι' αυτά; Τά φάγαν; Άν είχε κάτου κανείς και καμιά φοιχτά καλιτωλά, τόβραζε. Οι ντόπιοι είχανε δώσει ό,τι βρισκότανε στή σπία τους, τρυφή για τη Φουρά. Κι' όζι μονάχα αυτό. Δέν έμπε πεία σπία με σκεπή και πάτωμα. Όζα τά ζώα πήγανε, για τη φοιχή ή γι' άλλες ανάγκες, στή προχώρα.

Ύστερα από τ' άλλα, φάγανε το κάρτε τι που ήτανε ζωντανό, σκυλιά, γατιά, ποτιχία, Μουσκελιάνε και τά πετσιά, και τέλος τρώγαν ό,τι βρισκάνε. Οι γυναίκες και τά παιδιά κινηγούσανε καθόφους. Βγαίνανε τρυφών στο γιάλο και μαζέριαν άμωφώφες, είδος χόρτου Ξεινόγλυκα που ορίγαν άρροστούς τούς άμωφους τούς πειναμένους.

Έξαινε όμως τού πολεμιστών ή κοπάνταν άνεργοι μέσ' τά προχώρατα, που να βρισκάνε και

τις άμωφώφες; Τότε εκεί, τις τελευταίες μέρες, στήθηκε κάτι τρυφειό. Οι πολεμιστές κινηγούσαν ένας με τών άλλων άγρια, σά θεμά. Και κάτου-κάτου, άμα σκοπούντανε κανείς, ζεστον άζωμα, μέσα στο σκοτάδι, τού άνοιγανε τά σωτικά και τά φρίγανε οητά στή θώρα.

Άυτό έμπε κανέρο, άμωφώφητο ως τήν ώρα τούτη. Ή ιστορία δέν τόλμησε να το κηρύξη με τη σάλπιγγά της, ή δέν τόλμαβε καθόλου. Όσοι γλυτώσαν το φυλάξανε καλά ός το θάνατό τους. Μεγάλη άμωφία το νούσαν, αυτοί, χροιστανό κι' Έλλήνες, να φήν άνωσπος άδωφωτο. Κι' έκείνοι, που, ύστερα από χρόνια, άποκρίσανε να το ξεμολογήσουνε, τού έπιανε με τρυφών και λαχτάρα κινώντας το σταφυό τους. Και για τούρα που ήταν άναρχη να το γράφω έγω για τήν άγάτη της αλήθειας της έφης.

Την ανθρωποφαγία κατά τη πολιορκία τού Μεσολογγίου την έπιβεβαιώνουν και μαρτυρίες αξιόπιστες από αυτόπτες ή άλλους τρυφές. Άκολουθούν είδω μερικές απ' αυτές.

«Έκείνο τού όποιον προύγγενη την μεγαλειέταν κλύην και στενοχωριάν ήτο, ότι ευθέτησαν πολλοί εις την σκληράν και άναπόδραστον άναρχήν να φάγουν και ανθρωποφάσ σάρκας, και ως διήγοντο, ελάμβανον τού ήπαρ εκ τών φουνημένων και όντων κρέσσεως ύψους, τού ετηγανίζον με έλαιον και έσπιριον όλιγόν ζείδι, τού τούστον δέ παρασκευάσμα παρείχεν εύάρεστον τρυφήν προς τούς άγνοούντας τήν προέλευσιν του, άνεκίτην δέ εις τούς γνωρίζοντας ταύτην» (Ν. Α. Μακροή, Άναμνήσεις, χειρογραφο στήν Έθν. Βιβλιοθήκη).

«Τών σωματάχην Γ. Βάγιαν παρηκολούθη ό αξιωματικός αυτός Γούλας Ρεντινωτής, όστις, άναρχών εις τινά οικίαν οικογενείας τινός εκ τού Ζηγού ή 'Αποκούρου, εύρε εις άπόκρυφόν τι μέρος τών ήμων και άλλα μέλη παιδιού, φριξίας δέ δια το ετήμα ήρώτησε τήν οικιοδόποιαν, παρ' ής έπληροφορήθη, ότι το παιδιόν αυτό, άποθανόν εκ τής πεινής εχρησιμευσεν εις τρυφήν τών επίώντων. Ήτο δέ τούτο δυστυχώς άληθές, καθότι εις τήν ειρημίνην οικίαν δέν ευθέτη κανέν άλλο τρυφειόν. Το γεγονός τούτο δηγηθή εις ήμάς άμέσως μετά τήν έπιστοφήν του ό ειρημίνος αξιωματικός τής Δευθ. Έπιτορησις (Α. Μιχού, Άπομνημ. τής πολιορκ. τού Μεσολογγίου, σ. 57).

Επίσης σέ μία περιήγησι προκηρξήν που έστειλαν «Οι Έλληνίδες προς τή Γαλλίδα» κατά τά 1826, γράφονται τά παρακάτω:

«Και έβλεπε τότε δυστυχισμένους πολεμιστάδες, σπαρμένους από τήν άναρχή να είνονταν στή πώματα! ή φράση είνε ύπερβολική και πολύ άμην! είνε παραπλανητική ή φρήκη που αίσθανάσανε καθένας από τούς πολιορκωμένους όταν ή τρομερή άναρχή τών έκανε να βάλη στο στόμα κρέμας ανθρωπίνου. Ένας Σουλιωτής έλεγε ότι θά τούκανε οηκική άποστροφή αυτό το πώμα αν δέν είχε τήν παρηγοριά πως ύπεράσπιζε τή ζωή τών άδερφών του. Ή ανθρωποφαγία ήτανε γι' αυτόν μία δεύτερη θυσία στήν πατρίδα του. Οι γυναίκες μοναχή άρνηθήκανε το είδος αυτό τής τρυφής...»

Άπό τή «Μεσολογγιάδα» τού καμωφίτη Γνωμισιαρχή Άντωνιάδη, που για να γράφη το μαζοτάτο έκατος τού ταξίδεψε ξεκιπηθές στο Μεσολόγγι για να οητήση και να μάθη ό ίδιος τήν αλήθεια έλεων τών περιστατικών της μεγάλης πολιορκίας, βάνουμε έδωθεμα άλλων στίχους τών (σ. 131, έκδ. τού 1876).

«Ός φράματα νικητενά, τρυφώνοντα μη φθάση τού φεύγον ήδη βήμα τών τού άστον τής ήμέρας, ό κείτοιχον έφαινότον εις τας έπαλξεις άνδρες, παρηγορον μη έχοντες μηδ αυτόν τών ύπνον, όστις πεινώντων βλέφαρα σπαιვის κατακλείει. Οι δ' άλλου! ίαχυρότεροι τών Διευκίων λείοντων πίπτον χαμαί ληθόνιοι, κι' όλοεταές έκπνουν ένιοτε: τινές δ' αυτών τούστον άγριούνται,

όστε με βλέμμα φοβερόν τούς άιχμολούτους προσελλέποναι, άπάνθρωπα προς τούτους μελετόντες, κι' άνοιγοντας ένιοτε κοιλίας τών Αράβων, όύς έσφαζον διά νυκτός, ποιούντες τας έξόδους (Τό ήπαρ, λέγει' εύσυχον γλυκύκτατον τήν γεύσιν)».

ΞΕΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ
ΣΟΝΝΕΤΟ
(ΤΟΥ ΗΕΤΡΑΡΧΗ)
Χαρούμενα είνη τρυφειρά, ήροσπλάστα γορ- (τάρι, (χάρη, (τάματά της (λάττις, (δωτα, (δύναμι, (σισμίο, (δομένο, (δίνε, (α να μη (μην και (κι' έκείνη, Μεταφρ. Χ. ΡΟΥΣΣΙΑΝΟΥ

Φοδούμαι πώς ό Άντωνιάδης από ποιητική άδεια παρουσιάζει τους "Ήρωες" να σφάζουν αζιμαλιότους ζωντανούς και να τους τρώει. Στο περίφημο χειρόγραφο του Ν. Κασσιωπού, που πρόκειται να τυπωθή, και όπου ή Μεγάλη Πολιορκία περιγράφεται με τή παραμυθιά περιστατικά της, υπάρχει ή μαρτυρία για τή νεκροφαγία, αλλά για σφάξιμο ζωντανών ανθρώπων κανέναν λόγο δεν γίνεται. Δυστυχώς ό Άντωνιάδης στη μαζωβική αυτή περιγραφή του γίνεται μαζωβικότερος ό ίδιος από τή φρικτήν άλήθεια, και χωρίς ανάγκη, ούτε ποιητική.

"Ένα μοναχά παράδειγμα φαγόματος ζωντανού σφαγμένου έχουμε, στην Κρήτη. "Ήρωας ό περίφημος πολεμιστής Μελιδώνης. Από τούς παράγγελλε κάποτε να σφάζουν έναν Τούρκο σκλάβο, να τον ψήσουν και να θφύρουν τή πεινασμένα γυναικόπαιδα. (που βέβαια δε θά ξέραν τίποτε για τó εidos του ψητού αυτού). Σε τέτοιες τρωμέρες άποφάσεις έστρωξε τόν έλληνικό ήμερο χαρακτήρα ή ανάγκη του πολέμου ή άδυσώστη.

Γιά τούς Τούρκους έχουμε άρκετά παραδείγματα άνθρωποφαγίας κατά τήν Έπανάσταση του 1821. Σ' αυτούς τó πράγμα τούτο τó φρικτό έχει άλλο χαρακτήρα, πώς να πη κανείς, πεισιτιστικό με τó φρικτό τού τó άγριο και τó φανατικό τους τó θρησκευτικό που περνάει κάθε σίνορο ανθρωπιάς. "Όταν τó Νοέμβριον τού 1822, μπήκαν οι Έλληνες στ' Ανάκλη, βρήκαν τούς Τούρκους ξεπλωμένους μέσ' τή σπία τους συντροφιά με τούς νεκρούς των υποσηγαγόμενους! Τρώγαν άτ' αυτούς μ' όλη τήν άπάθεια του θεοίου που θέλει τó καθημερινό κομμάτι του, μέσ' τó κλωβί του. (Φωτάκιον 'Απομνημ. έκδ. β', τόμ. Α', σελ. 416).

Τήν άνθρωποφαγία στ' Ανάκλη τή βεβαιώνει και ό Άγγλος πρόξενος τής Πάτρας Green τού έργου του για τήν Έλλ. Έπανάστασιν (σ. 132). Και στην Ακράτια τή λείψανα του στρατού του Δράμαλη φάγαν νεκρούς. Κατά τήν πολιορκία τής Μονεμβασίας, 1821, τά ίδια και χειρότερα νεκρικά σιμωσία στροφθήκαν από τούς πολιορκημένους Τούρκους.

"Ό φίλος άναγνώστης άς έχη τήν καρτερία να διαβάση τó τελευταίο αυτό κομμάτι παρμένο από συγγραφέα που στήριξε τó βιβλίον του σε μαρτυρίες στοματικές σύγχρονες: "Έν ει ειδος τροφής υπελείπετο αυτούς, ή άνθρωποφαγία. "Ήρξαι, λοιπόν τρώγοντες τας κεφαλάς των νεκρών, μετ' αυτας δε δεν εβράδυναν να επιληρθώσι και των κορυών. Δεν υπήρχον νεκροί; "Ήρξαν εν των όδων τά τέκνα των χριστιανών ή 'Οθωμανών, και επί τέλους, ή πείνα μάτια δεν έχει κι' άν έχη δεν βλέπει, λέγει ή δημοτική παροιμία, σφάζοντες έ τρωγον τά ίδια τέκνα! (Κ. Ν. Παπαμχαλοπούλου, Πολιορκία και άλωσις τής Μονεμβασίας, σ. 81).

"Η άνθρωποφαγία σε μεγάλες και ιστορικές πολιορκίες δεν εινε φαινόμενο τόσο σπάνιο σ' όλους τούς λαούς, εινε όμως πάντοτε φαινόμενο τρωμερό τής αντίστασης που μπορεί να προβάλλη ή ανθρωπινή φύση και τού ήρωους τού ήρωικού όπου τó ήθικό μεγαλείο ένώνεται και γίνεται ένα με τήν αγριότητα του θεοίου.

20 Νοέμβριον 1930.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑ ΑΝΕΞΗΓΗΤΑ

ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΜΑΘΟΥΣΑΛΑΣ

Στό Βογόντ του Σάν Σαλβατώρ ζή ακόμα κάποιος Μιχαήλ Σόδε, ό όποιος εινε ό γηραιότερος άνθρωπος του κόσμου, αφού άρθθηκε ή λαιμία εκατόν όγδόντα χρόνων.

"Ό υπέρηρος αυτός άνθρωπος περνάει τις περισσότερες ώρες κλιμαγωγώντας του κήπου του. Τό δέμα του έχει σκληρυνθεί πειά, αλλά τó βλέμμα του διατηρεί ζωηρότητα νεανική. Καθώς ειπε δε σε κάποιον γιατρό που τόν έπισκέφτηκε, τρώει μια ή δυό φορές τήν ή μέρα, αλλά φροντίζει ή τροφή του να εινε θρεπτική, και να μασού τó φαγητό του επί... μισή ώρα.

Τήν πρώτη και στις δεκαέντε του μηνός, ό Σόδε νηστεύει και πίνει όσο μπορεί περισσότερο νερό. Επίσης έχει ως κανόνα του να μην άγγίζει τó φαγητό πριν κρυώσει έντελώς. Και, καθώς πιστεύει ό ίδιος, σ' αυτό τó τελευταίο όφειλε τή μακροδιότητά του.

ΕΝΑ ΠΕΖΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΝΤΕΛΟΡΝΤ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ

Η ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

"Η Άννα σκόθηκε από τó χροβάτι της μόλις γλυκοζάραξε και τράβηξε για τó λιβάδι. Τά πουλιά εχταν άρχισει να κελαιοδύνε, ένώ τά λουλούδια σκόβαινε φαρτωμένα άτ' τή δροσιά.

"Η Άννα έφερε γύρω-γύρω τó βλέμμα της και τó κάρφωσε άπάνω σε μια Μαργαριτά.

"Ήταν ή πιο όμορφή Μαργαριτά του λιβαδιού που μόλις εινε άνοιξει τά πετάλια της και κούτταξε γλυκά τόν σφαιρό.

—Νά, άτ' αυτή πρέπει να ζητήσω συμβουλή, σκέφτηκε ή Άννα.

—Όμορφή μου Μαργαριτά, ειπε σκόβοντας άπάνω στην άσπρη μάντισσα, άπάντησέ μου, σε παρακαλώ, σ' αυτό που θά σε ρωτήσω. Μ' άγαπάς;...

Κι' έκοψε τó πρώτο της φύλλο.

Άλλά τήν ίδια στιγμή άκουσε τó λουλούδι να βγάξη μια άδύνατη παρατονιάριχη φωνή και να λέη:

—Όπως είσαι τώρα έσύ, μαζή μου Άννα, έτσι ήσαν κι' έγώ μια φορά για να' όμορφα κοπέλλα. Άγαπούσα τόν Αιμίλιο μ' όλη μου τήν καρδιά, άλλ' αυτός δεν ήθελε να με πιστέρη. Όπως μου βγάξεις έσύ τώρα ένα-ένα τά φύλλα μου, έτσι κι' αυτός κοιτάρινε τή χάρη και τή δροσιά μου. Κι' έτσι ή καρδιά μου έβρινε γρημνή και φτωχή, όπως θάσαι σε λίγο τó κοτάρινε και. Και πουνούσα, άναστάνεζα, θρηνοούσα τó χαμό τών άσπρων μου πετάλιων, τών λευκών πόθων μου. "Ω, μικρή μου Άννα, μην ξεφυλλίζεις τις Μαργαριτέ; "Η Μαργαριτέ εινε άδερφές σου... Άφρητες να ζήσουν κι' αυτές τή ζωή που τους χάρισε ό Θεός. Και για τó καλό που θά κέρησε θά σου δώσω μια συμβουλή. Μάθε πώς οι άντρες μεταχειρίζονται τις γυναίκες σαν τις Μαργαριτέ. Τους κάνουν πάντα τήν ίδια ερώτηση: «μ' άγαπάς, δεν μ' άγαπάς;» και θέλουν να παίρνουν άπάντησι. Μην τους άπαντήσεις όμως ποτέ, κοπέλλα μου. Γιατί οι άντρες, αφού σε ξεφυλλίσουν, θά σε ποδοπατήσουν!...

ΤΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Είμαστε τά λουλούδια του χορού, τά δυστυχισμένα θύματα των χαρμοσινων γιορτών.

Πηγαίνουμε δελά και σερνά, στολισμένα μοναχά με τις άπλοκές μας χάρες, και να μετρηθούμε με τά λουλούδια της γής που τά λένε διαμάντια.

Εμείς, τέκνα τού άερα και τής δροσιάς, άνοιχουμε τά μάτια μας μοναχά για ν' άπισσουμε τó φεγγάρι και τ' άστέρια.

"Η άτιμωφαρα του χορού μάζ ξεραίνει, μάζ στεγνώνει, μάζ κάνει να φυλλορροφούμε.

"Όμορφη κόρη, γιατί μάζ σκουρτζεις πάνω στα όμορφα σου μαλλιά και μάζ παίρνεις μαζί σου;

"Ω, άσε μας έδω, άσε να δροσίζονται τά ευλόγιστα πόδια μας μέσα στους χρυσάλλενους άμφορες!...

Θά μείνουμε έδω και θ' άρωματίσουμε τήν κάρμα σου. Κι' όταν γρησις όζρη, κομρασμένη, ρεμβασιωτή, θά σου χαμογελάσουμε και θά στολισουμε με τά γλυκύτερα ένειρα τόν παρθενικό σου έντο. Μή μάζ παίρνεις στό χορό, μη μάζ παίρνεις.

Άλλά έσύ, άλλοιμονο, δεν μάζ άκούεις και μάζ βάνεις για στολίδι σου.

Σέ λίγο τά φύλλα μας θά κοπούν ένα-ένα και θά κλιστούνε καταγής.

"Ό χορός δεν θάξη τελειώσει άκόμα κι' έμεις δεν θά βρισκόμαστε πειά στα μαλλιά σου.

Τήν άλλη μέρα κάποιος ίσηρέτης άκαλαίσθητος θά μάζ μαζέμη και θά μάζ πετάξη στό δρόμο.

Φεύγεις και μάζ παίρνεις μαζί σου, κόρη, χωρίς ν' άκούσης τις συμβουλές μας.

Πρόσεξε όμως, ό ζωντανό λουλούδι του κόσμου, ό στολίδι του χορού, γεμάτο νεότη και ζωή.

"Ίσως μια μέρα ή κοινωνία όξη κι' έμένα μ' άστοργία καταγής καθώς έμάς και σ' άφήρη έρημη στό δρόμο..."

DELOIRD

